

Vălenii de Munte. Casa Iorga (Desen de Elena Brătescu)

Vălenii de Munte centru de cultură națională

Cine vine pentru întâia oară la cursurile de vară de la Vălenii de Munte se întreabă dacă nu cumva acest mic orașel de provincie va fi fost ales de profesorul N. Iorga anume pentru a pune la încercare dorul și râvna de lumină a celor ce se adună în jurul său să-i asculte cuvântul.

În adevăr, ca să mergi la Vălenii de Munte trebuie să te abați din drum și, într'un tren, care merge ca o căruță obișnuită, să pierzi ceasuri ca să parcurgi o distanță ridiculă pentru viteza mijloacelor de transport de azi.

Viața de toate zilele este acolo o problemă aproape insolubilă pentru cel ce pică din altă parte și o întreprindere eroică pentru cea care s'a devotat și se devotează, să facă o cantină pentru oaspeții cursurilor de vară, d-na E. Popescu, soția preotului, profesor universitar Nicolae Popescu.

Iar pentru cel ce nu știe privi lucrurile rămâne o enigmă de ce acest orașel prăfos, al cărui pitoresc nu taie răsuflarea admiratorilor, a fost ales ca loc de descălecarea culturală de către D-I N. Iorga și a devenit focarul de lumină din vremurile de azi.

„Mila de lucruri” și „mila de oameni”, mărturisește însuși profesorul, m'au făcut să poposesc și să mă așez aici... „Datina veche a rămas neschimbată, și, uitând gara sură roșie, unde n'a început încă viața cea nouă, ți se pare că te-ai strămutat de o dată în vremile de acum cincizeci, o sută de ani”. În aceste vremi ar fi voit să înceapă cultura românească profesorul și, dacă nu se poate întoarce cursul veacului, cel puțin să se găsească un colț de țară în care s'a păstrat „iubirea, respectul pentru datină”, un colț în care această datină să se dez-

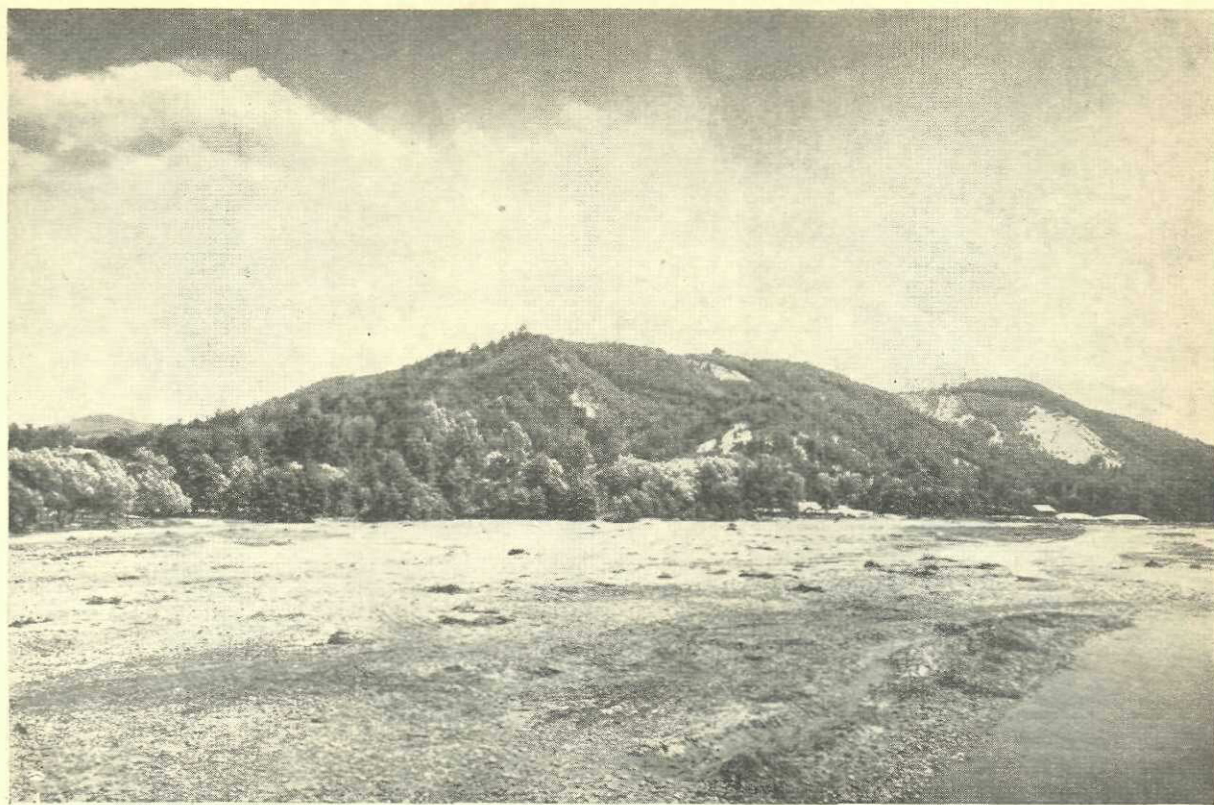
văluie la fie ce pas și pe care mila acestui exponent desăvârșit al sufletului românesc să caute să o salveze și să ne-o păstreze în lucruri ca și în suflete, pentru ca ea să fie obârșia și materia unei culturi noi, dar totuși specific românești.

Și în adevăr, de când s'au început cursurile la Vălenii multe lucruri, care s'ar fi risipit și s'ar fi ruinat, și-au păstrat ființa devenind simbolul și îndrumătorul unei culturi care vrea să se păstreze românească, ori cât de nouă și de occidentală ar fi prin problemele și metodele ei de creație. Iar mulți din cei ce au venit la Vălenii de Munte, cari, deși aveau ochi, nu știau să vadă, au învățat să descopere sub banalul și monotonia târgușorului, pece-tea unei vechi și autentice culturi românești și au înțeles de ce a poposit aci îndrumătorul conștiinței noastre naționale, de ce s'a creiat aci o cetate de lumină, care a strălucit cu perseverență din anul 1908 și până azi.

Activitatea culturală a Vălenilor de Munte a început, după tradiția vechilor cărturari, cu înființarea unei tipografii, în care s'au scos de sub teacă vechi și uitate opere de literatură românească, din care multe au luat drumul Ardealului.

S'a afirmat prin aceasta în chip concret și practic importanța cărții în propaganda culturală. A dat apoi pilda sfințeniei cu care trebuiesc păstrate și îngrijite lucrurile vechi în care trăește sufletul nației, așezându-se el singur într'una din acele „bune case pașnice sub coperișurile țuguiate de șindrilă neagră ce nu poate putrezi”, pe care a păstrat-o în frumuseța unică a arhitecturii sale, dând în același timp pilda unei gospodării desăvârșit or-

Teleajenul la Vălenii (malul stâng)

ganizate, cu ajutorul *aceleia* pe care istoria o va așeza alături de apostolul culturii noastre românești, ca pe una ce i-a fost în adevăr tovarășa de muncă și de viață, după datina creștină și patriarhală a neamului.

Apoi a organizat în 1908, Universitatea populară din Vălenii de Munte, sub modestul nume de „cursuri de vară”, lucru nou și necunoscut în acele vremuri în țara noastră. Aceste cursuri erau menite nu numai a creia un focar de lumină, ci și a fi un loc de întâlnire, de colaborare, de cunoaștere și prețuire între ei, a fruntașilor culturali din micul regat românesc și cu aceia din Bucovina și Ardeal. Spre Basarabia nu ni era îngăduit încă să privim. Au fost aceste cursuri din Vălenii de Munte o bună școală pentru luptătorii naționaliști de dincolo de hotare, un prilej de reîmprospătare a culturii naționale la izvor și reînvioreare a forțelor, căruia i se datorează în mare parte vigoarea noii renașteri naționale și culturale din vremea imediat înainte de războiu a Ardealului.

Răspunzând apelului răposatului publicist și profesor bucovinean, G. Tofan, D-l Iorga înființează primul curs de vară la Vălenii de Munte în 1908, de la 1 Iulie la 1 Septembrie. Nu au fost decât șase vorbitori :

N. Iorga : Istoria Românilor și istoria literaturii românești.

G. Murgoci : Geografia României.

N. Dobrescu. Istoria bisericii românești.

Șt. Bogdan. Economia națională românească.

V. Bogrea. Istoria literaturilor moderne.

Al. Lapedatu. Din Istoria Românilor.

Numărul autorilor era foarte restrâns, lipsind mai ales cei de peste notare cari erau foarte puțini, de și cursurile au fost organizate mai ales în vederea lor. Cu toată stânjenirea întâlnită la autorități și modestia acestui început, cursurile continuă în 1909 de la 1 Iulie la 15 August, cu program mai variat și un număr simțitor mai mare de auditori. La vorbitorii din anul precedent se mai adaugă :

A. C. Cuza. Economia Națională.

Dr. Manicatidi. Sănătatea poporului român.

Dr. Șumuleanu. Vinuri, miere.

M. Pașcanu. Vechea viață municipală românească și instituțiile ei de drept.

V. Mihălcescu. Rostul Românilor în Istoria Universală.

I. Răducanu. Cooperația în viața economică românească.

D. N. Ciotori. Gimnastică suedeză.

C. Zagoriț. Despre tactica națională.

Cursurile au continuat apoi întrunind un număr din ce în ce mai mare de ascultători și printre vorbitori, oameni din ce în ce mai distinși în cultura și intelectualitatea românească, printre cari : *V.*

Casa N. Iorga

Pârvan, V. Arion, Dr. I. Cantacuzino, Bogdan Duică, Moisil, Pericle Papahagi, etc. Până în 1911 cursurile de la Văleni au continuat în aceleași condiții, fără local propriu. La această dată ministerul Instrucției în fruntea căruia se afla C. C. Arion, dă o oarecare atenție acestor cursuri acordând suma de lei 2000 pentru clădirea localului, a cărui piatră fundamentală se pune în prezența A. S. R. Principelui moștenitor, actualul nostru rege.

Iar printre conferențieri alături de marele nostru savant Dr. I. Cantacuzino figurează și A. D. Xenopol.

Anul 1912 este apogeul înfloririi cursurilor de vară din Văleni înainte de războiu. Un număr foarte mare de ascultători din toate părțile țării și mai ales din Ardeal iau parte în auditoriu, alături de un grup de distinși tineri învățători în frunte cu D-1 I. Mihalache.

Cursurile se țin în noua sală, inaugurată în fața moștenitorului coroanei și a Princesei Elisabeta, azi ex-regina Greciei.

În discursul său Profesorul N. Iorga adresându-se Principelui de Coroană arată că a format aci la Văleni o școală pe care n'a putut-o crea Statul: „o școală care să pună toate constatările nouă, toate curentezele zilei, toate descoperirile cercetării, toate inovațiile științei, în funcție de suflet național”, rezumând și caracterizând astfel între-

gul său program de activitate.

Au urmat apoi trei lecții, pe care profesorul le-a ținut în prezența Principelui moștenitor, vorbind despre însemnătatea Românilor în istoria universală și s'a desfășurat apoi un program din cele mai bogate și mai variate.

Iată programul din 1912 :

N. Iorga. Scrisori de boieri și jupănese.

Virgil Arion. Sociologie.

Șt. Bogdan. Curente nouă în chimie.

V. Bogrea. Literaturi străine.

Gh. Bogdan Duică. Pedagogie.

C. Coroi. Drept.

D. N. Ciotori. Mitologie și literatură nordică.

N. Cartoian. Din literatura populară.

A. C. Cuza. Economia națională.

N. Dobrescu. Istoria bisericii române.

Const. Georgescu. Impozite și bugete.

Nerva Hodoș. Tiparul românesc.

I. Hașegan. Horticultură și gospodăria noastră națională.

Enache Ionescu. Pedagogie.

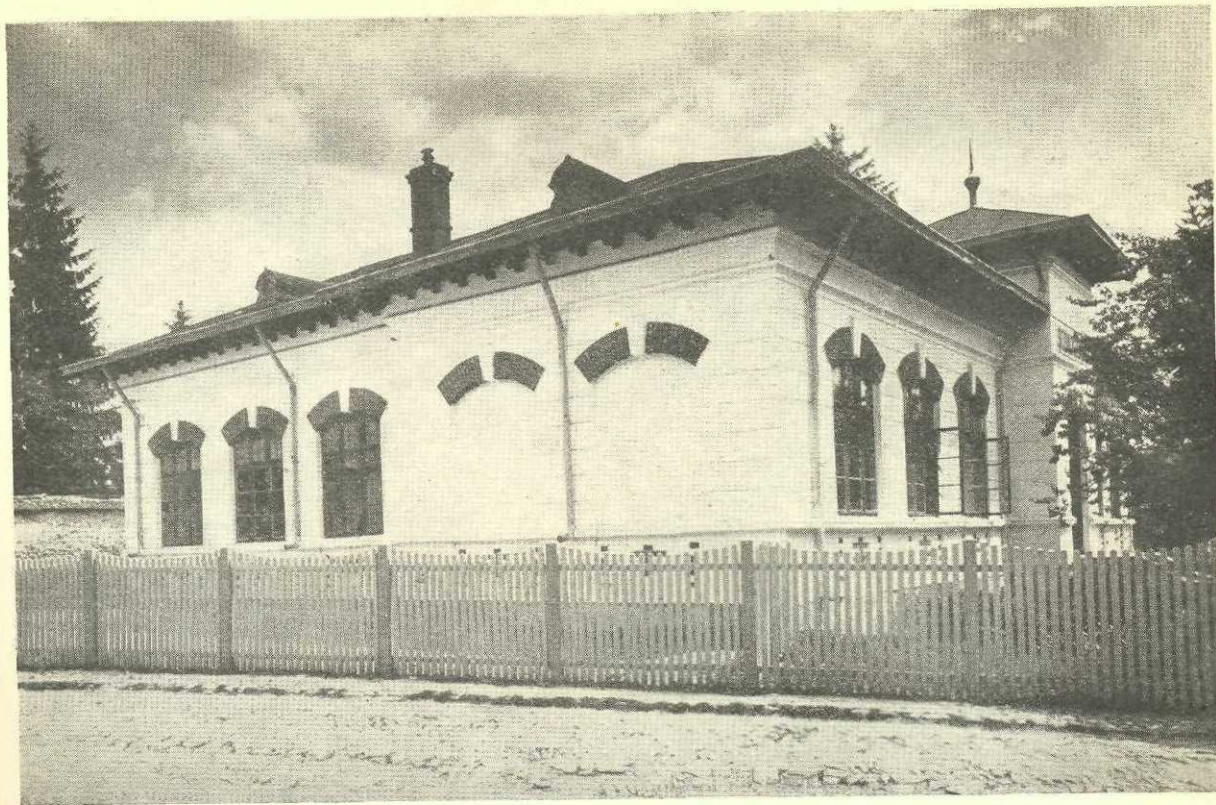
Ion Livescu. Dicțiune.

Dr. Manicatide. Câteva chestiuni de medicină socială și igienă.

V. Madgearu. Asigurările muncitorești din România.

G. Murgoci. Pământul românesc.

Întâiul local al Universității de vară (Școala primară)

S. Mândrescu. Influența germană asupra literaturii noastre.

C. Moisil. Monetele antice în România.

Pericle Papahagi. Din viața Aromânilor.

V. Pârvan. Civilizații italiice.

Popovici Lupa. Din economia noastră agricolă.

Despre asistența publică.

I. Răducanu. Ficțiuni și realități în viața noastră economică.

C. Șumuleanu. Politica socială. Vinurile noastre.

H. Stahl. Cum se vorbește.

I. Ursu. Cauzele măririi și scăderii noastre.

Pe lângă cursuri au fost festivaluri literare cu artiști de valoare și un concurs de costume naționale la care s'au decernat premii.

Dar după această strălucitoare sesiune de cursuri, în anii grei de turburări, pregătiri de războiu și războiu în curs, nu se mai țin prelegeri regulate.

După războiul Universitatea populară își redeschide activitatea în 1921, de și cu multe lipsuri în organizarea ei, care avea acum de deslegat și dificultăți economice. Dar dacă prelegerile au fost puține și auditorul restrâns, în schimb ele au avut o deosebită strălucire prin conferințele ținute de Take Ionescu și învățătorii străini E. de Martonne, Dr. Wright, Dr. Chapman, Prof. Craigle, Pierre Fromont și Dr. Gaster.

Din 1922 însă cursurile se reorganizează complex tinzând a da un riguros caracter științific fe-

lului de a se trata problemele pe deoparte, iar pe de alta urmărind a deveni, prin colaborarea minorităților etnice, un adevărat centru de unificare a culturii naționale.

În vederea acestui scop pe lângă prețiosul concurs pe care l-au dat intelectualii cei mai de preț ca un Pompeiu, un Tașcă, un Gusti, un Bogrea, etc., s'au invitat profesori și învățați Sași și Unguri, cari au ținut prelegeri, în românește de cele mai multe ori, asupra culturii și literaturii lor naționale, apoi s'au înființat cursuri de limba română pentru minoritari. Unele din aceste prelegeri ale minoritarilor au fost de un nivel și de o ținută literară și științifică ce au smuls admirația necondiționată a auditorului. Astfel au fost: acelea ale filo românului Arpad Bitay, asupra literaturii maghiare, și ale învățatului cu renume european, pastorul Dr. Victor Roth, din Sebeșul Săsesc.

Despre impresia făcută asupra minoritarilor cari au luat parte la aceste cursuri din Vălenii de Munte, sunt o dovadă convingătoare următoarele rânduri dintr'o scrisoare a D-lui Francisc Bathori, profesor la școala comercială superioară din Oradia Mare:

„Eu nu voi uita niciodată zilele plăcute și instructive pe care le-am petrecut la Universitatea Populară. Noi Ungurii — cari am luat parte la conferințe — vom păstra totdeauna în amintirea noastră nu numai cunoștințele cu folos ce am căpă-

Așezământul Regele Ferdinand, din Văleni

tat, dar și sincera ospitalitate ce am aflat din partea conducătorilor Universității populare din Vălenii de Munte”.

Dacă autoritățile s’au arătat în totdeauna destul de reci față de activitatea culturală din Văleni, în schimb Regele Ferdinand, Regina Maria și toți membrii familiei regale, au dat cea mai caldă încurajare și tot sprijinul înaltei lor ocrotiri.

Astfel în 1924 cetatea culturală din Văleni primește înalta cinste a vizitei Regelui României Mari. D-l Iorga în discursul prin care urează bun venit Suveranului definește astfel menirea și semnificația operei sale :

„Având viziunea Universităților în care singura legătură era a interesului pentru aceleași chestiuni și a respectului pentru orice talent, unit cu iubirea pentru orice curiozitate intelectuală, am conceput ideia unui trecător așezământ, în care profesor să fie cine are ceva de spus și deci cine crede că mai are ceva de învățat, rolurile puține să se schimbe ori când, căci fiecare avem de învățat dela altul, ba adese ori acolo chiar unde vedem că am pornit odată pentru totdeauna, o formulă definitivă. Și cum nu aveam alt sprijin de cât devotamentul nostru, ni-am luat ca aliați două mari puteri neglijate : frumuseța unei naturi necorectate și nobleța manifestării sufletesti a paginii de scriptură vie”.

Iar regele Ferdinand în răspunsul său dă do-

vada deplinei înțelegeri a operei profesorului Iorga, spunând între altele :

„Am ferma convingere că toți cei cari au trecut pe aci vor duce acasă un capital prețios de învățături, nu de știință înaltă, dar de învățături practice pe bază morală și pe bază națională. Acum când cu voința lui Dumnezeu și prin vitejia soldatului nostru am reușit să întindem granițele noastre peste plaiurile locuite de Români, ideia națională, ideia Statului nostru unitar, trebuie să fie ideia predominantă în toate mișcărilor, în toată gândirea noastră.

„Dar aceasta nu înseamnă că pe acei cari nu sunt de o naționalitate cu a noastră să nu-i primim în brațele noastre ca pe niște frați. Știu că aici au venit din toate colțurile României întregite oameni, cari, toți împreună cu cei de alt neam, știți mai bine decât acei cari stau la masa verde, cât de ușor este de a câștiga sufletele și cât de bine venit este fiecare cuvânt care merge de la suflet la suflet.

„Pe baza aceasta clădim ceea ce mai este de clădit, și mai este mult în iubita noastră țară, și să punem mâna toți la opera aceasta, ca să fie tot mai solidă, tot mai frumoasă mândra noastră Românie ca să trăiască în veci”.

Auditorul din acest an se remarcă prin prezența unui foarte mare număr de minoritari, iar reprezentanții lor, Dr. Müller și Dr. Rösler, țin din nou

minunate prelegeri, alături de Arpad Bithay care și continuă cursul său asupra literaturii maghiare.

Iată și programul după care s'au predat cursurile în urma plecării Regelui :

N. Iorga. a) Regionalismul și unitatea românească.

b) Ce este democrația.

C. Argetoianu. Reforma financiară.

D. Gusti. Probleme de sociologie.

G. Tașcă. Rolul capitalului în noua ordine politică.

Ramiro Ortiz. Lupta împotriva tradiției și întoarcerea la tradiții în literatura italiană.

Cezar Papacostea. Filosofia antică.

Vladimir Ghidionescu. Curentele Pedagogiei moderne.

Octav Onicescu. Contribuția latină în științe.

D. Pompeiu. Probleme științifice.

Nae Ionescu. Contribuția latină în filosofie.

Ion Săn-Giorgiu. Din istoria dramei.

D. Iancovici. Liga Națiunilor.

Ștefan Metes. a) Legăturile Românilor cu Sasii și Secuții. b) Dezvoltarea istoriografiei românești ardelenene.

Dr. Ernest Ene. a) Capitalul străin în România. b) Politica de devize.

Al. Cusin. Balanța noastră comercială.

Apostol D. Culea. Chestiunea de cultură populară.

C. Calmuschi. Țara noastră.

N. Bazarlia. Din trecutul Macedoniei.

C. Moisil. a) Archivele noastre. b) Legătura dintre numismatică și sigilografia românească.

D. Munteanu Râmnic. Din istoria culturală a Basarabiei.

Ing. Al. Periețeanu. a) Capitalul. b) Conflictelor economice între capital și muncă.

P. P. Panaitescu. Din viața și literatura Poloniei moderne.

D. V. Țoni. Problema de Educație.

P. Suci. Dezvoltarea orașelor ardelenene.

V. Băncilă. Problema Basarabiei.

D. R. Ioanițescu. Legile economice.

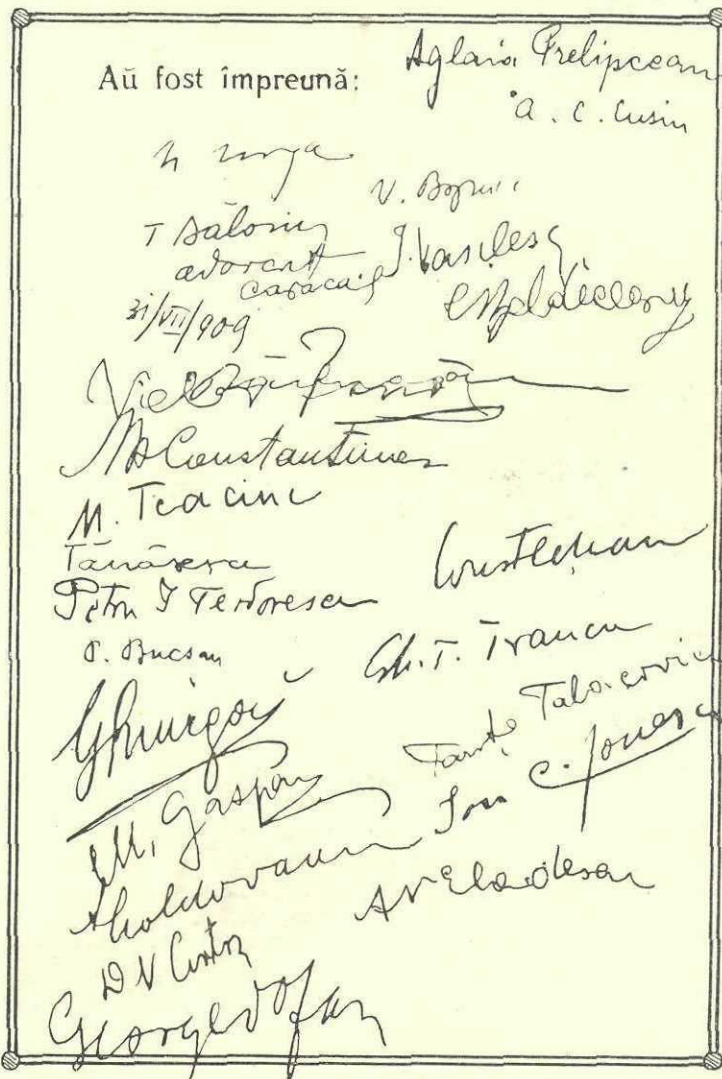
Și în acest an au fost lecții de limba română pentru minoritari organizate de profesorul Dianescu. De la această dată Universitatea Populară din Văleni a mers tot mereu înflorind, numărul

ascultătorilor crescând din an în an, calitatea conferențiarilor afirmându-se tot mai strălucitor, în jurul aceluia care este sufletul și creatorul acestui focar de viață culturală și națională.

În decursul sesiunii anului acesta s'au înscris spre a vorbi la cursuri aproape o sută de conferențieri. Caracteristică este marea contribuție a tuturor Universităților din țară și în special a Universității din Cluj. Astfel vor vorbi de la Universitatea din Cluj: Virgil Bărbat, Emil Panaitescu, Gheorghe Bratu, Silviu Dragomir, C. Marinescu, Valeriu Pușcariu, Liviu Rusu, Vladimir Ghidionescu, Ion N. Evian, Dr. V. Bologa, Dr. Axente Iancu. De la Universitatea din Cernăuți, Dragoș Protopopescu, de la Universitatea din Iași, I. M. Marinescu, cunoscutul scriitor al Antichității clasice, I. Miinea, Paul Nicorescu, Andrei Oțetea, iar din București, Ion Simionescu, Drago-

mir Hurmuzescu, Nae Ionescu, I. Andrieșescu, D. Caracostea, Octav Onicescu, Poenaru Căpălescu, P. P. Panaitescu, Alexandru Marcu, Preotul N. Popescu, Preotul Grigore Cristescu, Const. Stătescu, Vintilă Mihăilescu.

Pentru prima oară chestiunile de eugenie, de igienă socială și de educația poporului iau un loc însemnat printre subiectele tratate, cu prelegerile D-lor Axente Iancu, Romul Vuia, Valeriu Puș-

Participanți la cursurile Universității din Văleni în 1909
(† George Tofan, V. Bogrea, M. Gaspar)
din cârticica de amintire (Emanoil Bucuța) pe care o primeau toți ascultătorii

cariu, Const. Nedelcu, Emanoil Bucuța, Apostol Culea, Dr. Voiculescu, Dr. Suciș Sibianu. Apoi prelegerile D-nei Dr. Veturia Mănuilă, D-rei Dany Antonescu, D-rei Doctor Maria Bulgariu, care dimpreună cu ale D-rei Simionescu, chimistă, și ale subsemnatei constituiesc aportul femeilor în alcătuirea acestui boqat program. Așezămintele universitare din Timișoara și Oradea Mare trimit pe profesorii V. Vălcovici și Gh. Sofronie. Minoritarii vor fi reprezentați ca și în anii trecuți prin strălucitorii conferențieri Dr. Victor Roth și Dr. Arpad Bitbay. Dintre străini, Cehoslovacia va fi reprezentată prin Dr. Jaroslav Müller din Praga. Printre alte personalități, afară de vechii conferențieri statornici ai Universității populare, remarcăm pe D-l M. Manoilescu, care nu pentru prima oară figurează printre vorbitorii dela Văleni, profesorii Nisipeanu, Victor Papacostea, Georgescu-Tistu, Dr. Anton Ionescu, etc.

Numărul aproximativ al cursiștilor și al minoritarilor a fost în diferiții ani :

	Cursiști	Minoritari
1921	200	40
1922	420	90
1923	380	60
1924	390	60
1925	380	70
1926	375	55
1927	390	50
1928	385	65
1929	350	68

De și Universitatea populară este instituția de bază și origina vieții culturale din Vălenii de Munte ea nu este singurul așezământ în această cetate a culturii naționale. Pentru ca lumina să se împrăș-

tie din acest focar în depărtatele și uitatele noastre sate, precum și în jurul acestei instituții, ca să se lărgească orizontul culturii oficiale și să se preinoiască sufletul școlilor, D-l N. Iorga s'a gândit să înființeze pe lângă Universitatea populară ale cărei cursuri țin numai o lună, o școală în care formarea sufletească, după aceleași directive. să se

Mănăstirea din Văleni

facă timp de un an. Și cum funcțiunea e d u c a și ei este mai ales funcțiunea femeii, profesorul s'a gândit să formeze primele echipe dintre ele și astfel a luat naștere școala de misionare morale și naționale „Regina Maria” în anul 1922.

Iată cum lămu-rește D-l Iorga scopul și menirea școlii înaintea Reginei Maria, rugând-o să dea înalțul său patronajul acestei instituții :

„E vorba ca din toate părțile României fericit unite să vie un număr de fete, deocamdată douăsprezece, absolvente ale școlilor secundare, ori dacă se destinează Universității, o r i dacă vreau să intre îndată în viață, care să trăiască aci un an cecească ascultătorii cursurilor trăesc o lună : o frăție omenească

și națională, fără distincții de clasă și provincii, peste necesitatea cărora sufletul trebuie să treacă mai sus, în loc să se îngroape în șanțurile lor.

„In acest timp ele ar căpăta printr'o neconținută influență, care n'ar degenera niciodată în obo-seala predicilor banale, o directivă morală în care să-și facă rostul principal al vieții lor. Ele ar deveni, în ori ce loc s'ar afla, misionare morale și ar fi datoare să trimită aci în scris neconținută dovadă de tot cecească au făcut peste ce erau obligate, în obișnuittul sens al cuvântului, să facă.

„Fără amestecul de materii, care e nenorocirea instituțiilor școlare din toate vremurile, creând con-

Cu prilejul începerii anului școlar 1926-1927. Oaspe înalt, pe pridvorul casei N. Iorga

fuzii acolo unde trebuie să fie însușirea clară și întreagă a materiilor bune de știut, s'ar reda impresiile asupra literaturilor în scris, istoria asupra urmelor trecutului, geografia și geologia asupra scoarței pământului, științele naturale asupra naturii".

Deci o școală fără pregătire profesională, o etapă între grozavul măcinat al puterilor elevelor din școlile secundare, în care să se oprească o clipă spre a se reculege și a încerca să închege o sinteză a cunoștințelor

fragmentare căpătate în școală, realizate ca răspunsuri la problemele puse de știința și conștiința modernă.

Apoi căpătarea unei metode sistematice de lucru personal. Elevele școlii de misionare ascultă expunerea și discuția problemelor puse de specialiști și personalități marcante în toate direcțiunile, scot note, redactează după aceste note cele ascultate, apoi aprofundează chestiunea după o bibliografie apropiată, scot fișe și discută cu propunătorul dacă mai vine de acolo sau eventual cu alți profesori și mai ales cu însuși directorul lor de conștiință, profesorul Iorga.

Două luni la începutul fiecăruia an profesorul

Iorga ia contact zilnic cu elevele prin expuneri magistrale asupra problemelor istoriei universale, ale literaturii universale, ale istoriei și literaturii românești. El răstoarnă toate prejudecățile și concepțiile false, trăind toate problemele care și le pune cultura modernă, făcând să reiasă ca într'o mare frescă sinteza civilizației omenești într'un tot mareș și viu, în care epizode și figuri pline de relief și de culoare, ilustrează strălucit expunerea aceasta. Am ascultat pe profesorul Iorga de când era pe băncile Universității de la Iași, în diferite cursuri și con-

ferințe, dar mi se pare că niciodată nu l-am simțit mai desăvârșit de cât în aceste cursuri ținute în fața umilelor sale eleve dela Văleni.

Atmosfera morală se resimte imediat de influența aceasta superioară, și se realizează odată cu formarea lor intelectuală. De șapte ani de zile constatăm cu uimire această miraculoasă transformare a elevelor stângace, dezorientate în fața științei ca și în fața vieții pe care ni le trimite școala.

Ele se dezghiață, se însuflețesc, încep a trăi și atât purtarea lor cu superiorii, cu egalii și cu inferiorii, cât și ținuta exterioară, atitudinea lor, devine alta. Ele capătă conștiință de ele și de legătura lor cu lumea, capătă o disciplină intelectuală și morală și se simt atât de fericite în cât după cum se exprimă una dintre ele „au credința că abia acum au descoperit lumea”.

Ce devin aceste misionare după ce părăsesc școala? Multe dintre ele se întorc în umilul post de învățătoare dintr'un sat pierdut în întunerecul vieții noastre de la țară. Acolo, ca orice pionier singur, se istovesc în lupta pentru a creia o școală omenească și a aprinde o făclioară în viața

satului. Luptă cu deznădejde, fac apel la școală și la „Profesorul lor” să capete cărți și ajutor ca să-și îndeplinească menirea. Arhiva școlii de misionare cuprinde documente de o prețioasă mărturie asupra nevoilor de cultură ale poporului nostru de la țară și a greutăților de lucru. Din ele ar putea să ia multe îndrumări cei cari în direcția culturii poporului caută drumul și energiile ce trebuiesc legate pentru realizarea menirii ce și-o atribuie. Ele învață în școala de misionar din orice pas al vieții lor să descopere urmele cultutrii vechi stră-

Principesa Elena, dna și dl N. Iorga între elevele școlii de misionare la 5 August 1929

moșești, să le puie în valoare, să le scoată în lumina conștiinței săteanului și să clădească cu ele și pe temelia lor orice pas în spre cultura și civilizația lumii. Știu descoperi urmele în clădiri, în aspecte, în biserici, în unelte de gospodărie, știu prețui datinile și strânge folklorul, știu să cunoască portul național autentic de cel falsificat și stricat, știu să se uite și să vadă în jurul lor, uitând pare-se tot ce au învățat din cărți, de și se folosesc la fiecă pas de învățătură.

Minoritarele, care sunt în genere sase, vin pline de rezervă, de oarecare resentiment și neîncredere. Nu vor să vorbească românește de și pentru aceasta au venit aci, nu vor să ia parte la cântecele și danțurile românești. Nimeni nu le impune, nimeni nu le bănuiește nimic, dar toate românele se arată curioase de danțurile și costumele naționale, ale minoritărelor, pe care le învață și le încearcă. Toate Românele caută să învețe germana. Rezultatul: la prima șezătoare fetele sase cântă și danțează în costume românești, cântece și danțuri românești, fericite că au totuși în program și numere pur săsești. Aceste copile tinere au găsit în mod firesc calea pentru realizarea unității culturii în România mare. „Profesorul” le acordă cea mai mare încredere și le dă toată libertatea, în marginea câtorva limite disciplinare, puține dar neindurate. Influența sa morală este atât de puternică însă, încât e destul ca una să puie întrebarea: „ce ar zice Profesorul”, pentru ca, chiar dacă este în America, gândul și imagina sa să se impue în școala de misionare ca expresia celei mai severe conștiințe morale.

Școala este într'o veche casă boerească, pe care „Banca Almășanu” a dăruit-o în acest scop D-lui Iorga. De și s'a reînnoit, devenind un cămin alb, simpatic și curat, a păstrat totuși pe cât a fost cu puțință toate urmele trecutului său. Alături se înalță o clădire modernă, cu lumină și aer, în care s'a instalat sala de cursuri și refectorul.

Școala este de fapt un fel de nouă „Thebaidă”, o familie de fete tinere care fac împreună o experiență de viață dintre cele mai interesante. Din punct de vedere intelectual, capătă o vedere largă și liberă în cultura și civilizația lumii, iau contact, înainte de a porni pe drumuri noi și fără hotare, cu adâncă civilizație și cultură românească, încheagată pas cu pas în decursul veacurilor. Aceasta sub conducerea luminată a oamenilor noștri celor mai de valoare începând cu profesorul Iorga, Pompei și terminând cu toți ceilalți. Din punct de vedere moral ele capătă zi cu zi, prin practică și mai ales prin marea pildă a conducătorului, deprinderea de a

privi ca o obligație necesară, datoria lor de a lucra, cum au văzut și au învățat în școala aceasta, pentru răspândirea luminii pretutindeni și mai ales în saatele noastre.

Invață a trăi unele cu altele nu în turmă și sub presiunea unei discipline exterioare, ci în colectivitate de oameni liberi, cari trebuie să se respecte unul pe altul, să se îngăduie și să se ajute. De sigur multă vreme există ciocniri și frecături, dar încetul cu încetul armonia se realizează și într'o bună zi atmosfera este desăvârșită. Școala de misionare este o comoară de experiențe psihice și pedagogice, pe care dacă le-ar cunoaște educătorii noștri ar scoate multe îndrumări și învățăminte pentru școala românească.

După o experiență de 7 ani ar fi foarte interesant de făcut o statistică, urmărind ce a devenit și ce a realizat fiecare din aceste misionare.

În legătură cu aceiași idee mare care-l urmărește, ideea de a realiza pe cale culturală unitatea sufletească a României Mari, compromisă de administrația și politica noastră imprudentă, D-l Iorga a mai înființat cu prilejul împlinirii vârstei de 65 de ani a marelui nostru rege Ferdinand și pentru a lega numele său de așezămintele lui din Văleni, o instituție numită „Așezământul Regele Ferdinand” în care în lunile de vară vin să stea un număr de învățători și profesori sași și unguri, cari învață românește cu ajutorul corpului didactic din Văleni.

Așezământul se prezintă ca o gospodărie de răzeș cuprins și are o livadă cu un cuptor sistematic de uscat prune, grădina de zarzavat, o vacă și mai mulți porci, toate minunat îngrijite și bine gospodărite. În timpul iernii și al primăverii vin regulat institutoare unguroaice și sase ca să urmeze cursurile de misionare.

Tot cu gândul de a lega numele și interesul familiei noastre regale de opera sa națională, a înființat D-l Iorga „Așezământul Principesa Elena”, în care studente slabe de constituție vin să-și întărească corpul obosit și să-și hrănească sufletul la școala de misionare. Prezența Majestății Sale cu sufletul printre aceste tinere copile este și o emblemă a spiritualității feminine și a celei mai sfinte chemări a sa: „maternitatea”.

Un muzeu bisericesc, o bibliotecă la școala de misionare, alcătuită din aproape 2000 volume și institutul de editură „Cuvântul”, care tinde să scoată la lumină o enciclopedie populară, complexează în mod fericit această prodigioasă manifestare a puterii de creație pe tărâmul cultural și al realizărilor practice, a marelui nostru cărturar.

IZABELA SADOVEANU